

УДК 378.6:61.016:616.31-085.091.322-042.65:159:947.5

Ю.В.Сідаш

МОТИВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЯК ЗАПОРУКА УСПІХУ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ТЕРАПЕВТИЧНОЇ СТОМАТОЛОГІЇ

Українська медична стоматологічна академія, Полтава, Україна

Вступ

Визначальною характеристикою для розуміння навчальної діяльності студентів є самостійність. Розуміння проблеми самостійності студентів у навчальному процесі – це основа відповідального ставлення до професійної підготовки майбутніх фахівців. Реформування вищої освіти зумовило зростання інтересу до пошуку ефективних педагогічних умов для формування самостійності студентів, здатних якісно оволодівати змістом навчального матеріалу, свідомо планувати саморозвиток інтелектуальних, моральних і фізичних здібностей [1-3;4;5].

Упровадження кредитно-модульної системи навчання робить самостійну роботу студента більш організованою, оскільки кожне заняття проводиться як мікромодуль і кожен студент перебуває під систематичним контролем викладача. Результати поточного і модульного контролю дають викладачеві можливість своєчасно вжити оперативні виховні й дидактичні заходи, які підвищують якість навчання студентів на кафедрі терапевтичної стоматології, націлюють їх на подальшу самостійну роботу, виховують самостійність у засвоєнні нових знань [6;7].

Кредитно-модульна система може активізувати самостійну роботу студентів, мотивувати їх прагнення до постійної, а не тільки сесійної участі в навчальному процесі. Цілеспрямовано організована самостійна робота студентів дозволяє створити необхідні умови для формування сумлінного ставлення до навчального процесу (навчальної роботи студента), виховання почуття обов'язку і відповідальності, працездатності та ініціативності, наполегливості й дисциплінованості, а також творчого начала й інших етичних норм, необхідних для гідного виконання професійної діяльності [8;9].

Мета роботи – висвітлити особливості формування й удосконалення навичок самостійної роботи студентів на кафедрі терапевтичної стоматології в умовах кредитно-модульної системи.

На думку А. Фурмана, розвитку навичок самостійної роботи в умовах кредитно-модульної системи сприяє використання в навчальному процесі проблемно-модульних лекцій трьох типів: науково-інформаційних, науково-проектних і світоглядно-рефлексивних. Проблемно-модульні лекції як організоване спілкування лектора з аудиторією, під час якого знаходиться спільне рішення наукової проблеми, реалізує діловий, інформаційний та психологічний обмін знаннями, вміннями і цін-

ностями між студентами і викладачем. Усе це, на думку вченого, є свого роду мотивацією навчальної діяльності, основою розвивальної взаємодії. Зазначені вище типи лекцій мають базуватися на пошуку взаємодії студентів і викладача, а результатом має стати рішення запропонованих версій, гіпотез, реальних соціальних, наукових і особистісних подій. При цьому особливого значення набуває розширення процесів критичної і творчої рефлексії отриманого, що сприяє самоствердженню та самореалізації студентів. Потужним потенціалом для розвитку самостійності студентів в умовах кредитно-модульної системи можуть стати й інші форми організації навчального процесу: семінари, наукові конференції, диспути і т. д. Участь студентів у них стає реальною можливістю не тільки отримати нові знання та навички, розширити досвід, а й визначити рівень компетентності в тих чи інших питаннях, висловити власне бачення та й просто утвердитися у власній самодостатності [10].

Слід зазначити, що самостійність студента особливо важлива в цій системі навчання. Тому у своїй роботі ми звернулися до аналізу науково-педагогічної літератури, а також до багатого педагогічного досвіду кількох поколінь дослідників. Ми визначаємо самостійність студентів, ґрунтуючись на принципі комунікативності, запропонованому А. Щукіним [11].

Комунікативність проявляється в комунікативно-мотивованій поведінці викладача і студента в ході навчальної діяльності, а також у предметності процесу комунікації, яка виражається в ретельному відборі мовних інтенцій, тим самим і ситуацій спілкування, які відображають практичні інтереси і потреби студентів [12].

Комунікативність є необхідною умовою успішної й активної роботи з педагогічною інформацією. Такої, яка спрямована на навчання і виховання студентів. Тому вміння викладача красиво і правильно, чітко і зрозуміло висловлювати свою думку і є запорукою успіху в його роботі [13]. Таким чином, можна зробити навіть найважчу тему заняття цікавою, процес її вивчення - привабливим, створити щирі атмосферу спілкування в аудиторії, встановити контакт зі студентами, досягти взаєморозуміння, сформувані в студента почуття впевненості в собі. У процесі дослідження нами було визначено, що реалізація цієї системи сприяє дотриманню таких дидактичних умов: спільна навчальна діяльність викладача і студента при встановленні між ними відносин співробітни-

цтва; інтеграція аудиторної та позааудиторної діяльності; об'єднання зовнішнього і внутрішнього контролю, який забезпечує інтенсивність і оперативність зворотного зв'язку. Наведемо коротку характеристику кожної умови.

1. Спільна навчальна діяльність викладача і студента заснована на позиціях кооперативного і колаборативного навчання, при якому утворюється ефект спільності, коли учасники працюють разом у неструктурованій групі й створюють навчальну ситуацію. Співпраця на рівні «викладач-студент» насамперед визначається готовністю викладача до впровадження інноваційних особистісно-орієнтованих моделей у процесі навчання. В. Сериков виділяє такі вимоги до педагога, який звертає увагу на ці умови:

- оволодіння технологіями створення особистісно-орієнтованих ситуацій, які включають діагностику особистісного потенціалу студента;
- визначення проблемно-конфліктної області, її розвитку, співвідношення проблеми, яка виникла, з можливістю предмета, який вивчається, у вигляді діяльності, яка організовується при її вивченні;
- створення проблемних, діалогічних, ігрових ситуацій;
- пошук діяльнісно-комунікативних форм побудови навчальних занять, визначення можливостей зіткнення навчальної діяльності студентів з їхньою позанавчальною сферою життєдіяльності [14].

Крім того, в ролі однієї з умов розвитку самостійності виділена гуманістична орієнтація навчання. Гуманізація – ключовий елемент нового педагогічного мислення, основою якого є розвиток особистості. Це істотно змінює орієнтири в роботі педагога. Якщо раніше він повинен був лише передавати знання, то в умовах гуманізації має сприяти повному і самостійному розвитку студента. Така співпраця можлива лише за наявності демократичного стилю викладання. У зв'язку з цим необхідно враховувати такі положення:

- мета заняття завжди зрозуміла студенту;
- викладач знає всіх студентів у групі;
- працює разом із групою;
- у спілкуванні зі студентами вибірковий;
- об'єктивний у оцінюванні знань студентів.

Функції викладача в реалізації зазначеної умови полягають у тому, щоб допомогти студентам досягти найкращих результатів у своїй самостійній пізнавальній діяльності.

2. Інтеграція аудиторної та позааудиторної форм навчальної діяльності.

Принцип інтегративності передбачає наявність у навчальному процесі внутрішню взаємозалежну і взаємозумовлену цілісність, встановлення зв'язків і відносин між компонентами навчальної діяльності шляхом включення їх у нові системи зв'язку. Спостереження за реальним процесом показують, що оптимальне співвідношення різних форм (аудиторної та позааудиторної) організації навчального процесу сприяють розвитку в студентів самостійності, творчого перетворення навчальних навичок у нових комунікативних умовах.

Трофимова Г. так сформулювала вимоги до позааудиторної роботи, яка має:

- характеризуватися високим естетичним рівнем змісту, форм і методів;
- органічно об'єднуватися з аудиторною роботою;
- будуватися з урахуванням рівня підготовки студентів;
- базуватися на поєднанні керівної ролі викладача з активністю і самостійністю студентів;
- об'єднувати індивідуальну, групову і масову роботу.

Серед форм позааудиторної роботи найбільш ефективними є так звані форми формального кооперативного навчання, коли студенти працюють разом протягом одного періоду в кілька тижнів, досягають тих цілей, які були розподілені, і тих, які передбачають спільне виконання. Групи, сформовані на цій основі, забезпечують платформу для всіх інших спільних загальнонавчальних процедур.

3. Об'єднання зовнішнього і внутрішнього контролю, який забезпечує інтенсивність і оперативність зворотного зв'язку. Самостійний спосіб оцінювання навчальної роботи допомагає оволодіти загальними способами дій, навичками самоконтролю і самооцінки, сприяє розвитку самостійності. Для того щоб студенти мали чіткий орієнтир у своїй оціночній діяльності, використовується також і нормативний спосіб контролю, який забезпечує студентів наочними прикладами для роботи. Готовність студента до внутрішньої смислової оцінки своєї діяльності свідчить про розвиток рефлексивних можливостей, про вміння здійснювати зворотний зв'язок, що дозволяє йому самому побачити причини свого навчального успіху або невдачі, оцінити ступінь досягнення запланованого результату, співвідносячи його з власними діями.

Серед власних форм контролю можна виділити такі:

- навчальне коментування, яке полягає в тому, що один зі студентів, виконуючи певні дії, пояснює їх, спираючись на конкретне джерело;
- структурування текстів і складання різного роду конспектів, при цьому відпрацьовуються вміння аналізувати докази, контролювати процес роботи з текстом;
- самоперевірка відповідей;
- делегування ролей (асистент, консультант, доповідач, опонент та ін.);
- складання планів практичних і розумових дій при виконанні різних завдань;
- взаємна перевірка усних і письмових відповідей (доцільна при проведенні невеликих перерв, студенти обмінюються роботами і відгуками на них, самостійно розробляють (читають, осмислюють) новий матеріал, працюючи в парах, складають питання до прочитаного, використовуючи «листи взаємоконтролю»).

Висновки

У формуванні навичок самостійної роботи студентів на кафедрі терапевтичної стоматології особливу значимість має вербальне оцінювання навчальної діяльності студентів з боку викладача, яке є одним із найбільш оперативних форм оцінювання. Необхідно використовувати різнобі-

чні, систематичні оцінки, які мають бути засновані на ідеях гуманізації виховання, а також бути орієнтиром, який передбачає ставлення людей один до одного як до найвищої цінності. Такі оцінки мають включати в себе аналіз навчальної діяльності, а не критику особистості студента.

Наведені вище умови розвитку самостійності в умовах кредитно-модульної системи разом із педагогічними засобами, формами і методами навчання забезпечують розвивальну функцію особистості в ході навчальної діяльності.

Нині, як ніколи, поступово змінюється психологія студента – від «споживача» готових знань до творчого сприйняття ним освіти. Важливим аспектом виховання стає і «духовність» сучасного студента. Духовність для студента – це можливість самореалізації на основі вищих цінностей: моральності, поваги до особистості іншого. Для викладача – це відмова від безапеляційного і принизливого ставлення до студента. Це висока відповідальність перед власним сумлінням, а також необхідність виконання функції духовного референта, прикладу для наслідування. Однак у методичному аспекті самостійної роботи центральне місце все ж таки залишається за взаємодією викладача і студента.

Література

1. Гуревич П.С. Психология и педагогика / П.С. Гуревич. – М., 2004. – 352 с.
2. Медична освіта у світі та в Україні / [Поляченко Ю.В., Передерій В.Г., Волосовець О.П. та ін.]. – К.: Книга плюс, 2005. – 383 с.
3. Організація самостійної роботи студентів за умов модернізації медичної освіти / О.В. Зубаренко, Т.В. Стоєва, О.О. Портнова // Інтеграція Української медичної освіти в Європейський та Американський медичний простір: матеріали навчально-наукової конф. – Тернопіль, 2006. – С. 173-174.
4. Пίδαєв А.В. Болонский процесс в Европе / А.В. Пίδαєв, В.Г. Передерій. – К., 2004. – 192 с.
5. Сідаш Ю. В. Підходи до управління навчальним процесом у вищому медичному навчальному закладі / Ю. В. Сідаш, В. Л. Гриценко // Сучасні те-
- хнології управління навчальним процесом у вищих медичних навчальних закладах : матеріали навч.- наук. конф. з міжнар. участю. Полтава : ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія», 2014. – С. 191-192.
6. Кредитно-модульна система підготовки фахівців у контексті Болонської декларації: матеріали науково-практичного семінару, 21–23 листопада 2003 р., м. Львів [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України; Національний університет "Львівська політехніка". – Львів, 2003. – Доступно: http://www.mon.gov.ua/education/higher/bolon/r_coll.doc 11.10.2004.
7. Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців: наказ Міністерства освіти і науки України № 48 від 23 січня 2004 р.
8. Методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах: Лист МОН № 1/9-119 від 26.02.10 року.
9. Сікорський П. Наступність модульно-рейтингової і кредитно-модульної технології навчання / П. Сікорський // Вища школа. – 2005. – № 5. – С. 60–63.
10. Фурман А.В. Модульно-розвивальне навчання: принципи, умови, забезпечення / А.В. Фурман. – К., 1997. – 340 с.
11. Щукин А. Н. Лингводидактический энциклопедический словарь: более 2000 слов / А. Н. Щукин. – М.: Астрель: АСТ: Хранитель, 2007. – 746 с.
12. Головань М.С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М.С. Головань // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 23-30.
13. Лещенко Т. О. Професіоналізм спілкування в структурі педагогічної майстерності викладача вищої медичної школи / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко // Сучасні технології управління навчальним процесом у вищих медичних навчальних закладах : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю. – Полтава, 2014. – С. 124–125.
14. Сериков В.В. О соотношении между самостоятельной работой и самообразованием / В.В. Сериков // Новые исследования в педагогических науках. – М.: Педагогика, 1989. – С. 28-30.

**Стаття надійшла
09.01.2019 р.**

Резюме

Висвітлено самостійну діяльність студентів у навчальному процесі в умовах кредитно-модульної системи на кафедрі терапевтичної стоматології УМСА. Кредитно-модульна система може активізувати самостійну роботу студентів, мотивувати їхнє прагнення до постійної, а не тільки сесійної участі в навчальному процесі. Цілеспрямовано організована самостійна робота студентів дозволяє створити необхідні умови для формування сумлінного ставлення до навчального процесу, виховання почуття обов'язку і відповідальності, працездатності та ініціативності, наполегливості й дисциплінованості, а також творчого начала й інших етичних норм, необхідних для гідного виконання професійної діяльності.

Ключові слова: самостійна робота, кредитно-модульна система.

Резюме

Исследована самостоятельная работа студентов в учебном процессе в условиях кредитно-модульной системы на кафедре терапевтической стоматологии УМСА. Кредитно-модульная система может активизировать самостоятельную работу студентов, мотивировать их стремление к постоянному, а не только сессионному участию в учебном процессе. Целенаправленно организованная самостоятельная работа студентов позволяет создать необходимые условия для формирования добросовестного отношения к учебному процессу, воспитания чувства долга и ответственности, работоспособности и инициативности, настойчивости и дисциплинированности, а также творческого начала и других этических норм, необходимых для достойного выполнения профессиональной деятельности.

Ключевые слова: самостоятельная работа, кредитно-модульная система.

UDC 378.6:61.016:616.31-085.091.322-042.65:159:947.5

MOTIVATIONAL COMPONENT AS A SUCCESS TO ORGANIZE AN INDEPENDENT WORK OF STUDENTS AT THE DEPARTMENT OF THERAPEUTIC DENTISTRY

Yu. V. Sidash

Ukrainian Medical Stomatological Academy, Poltava, Ukraine

Summary

Abstract. The determining characteristic for understanding the student's educational activity is independence. Understanding the problem of autonomy of students in the educational process is the basis of a responsible attitude to the professional training of future specialists. Reforming higher education causes an increase in interest in finding of the effective pedagogical conditions for the formation of students' autonomy which is capable of mastering the content of educational material qualitatively, intentionally planning self-development of intellectual, moral and physical abilities.

The introduction of a credit-module training system makes the student's individual work more organized, since each practical lesson is conducted as a micro-module and each student is under the systematic control of the teacher. The results of current and modular control give for a teacher the opportunity to receive prompt educational and didactic measures that will improve the quality of students' at the department of therapeutic dentistry training aimed for further independent work and develop autonomy in obtaining new knowledge.

According to A. Furman, the development of skills of independent work in the conditions of a credit-module system promotes the use in the educational process of problem-modular lectures of three types: scientific information, scientific-designed and ideological-reflexive. Problem-modular lectures are known as an organized communication between a lecturer and an audience, in which there is a coordinated decision to a scientific problem, realization of business, informational and psychological exchange of knowledge, skills and values between students and the teacher. In the scientist's opinion all this is a kind of motivation of educational activity and the basis of interaction development.

Other forms of organization of the educational process can be significant for the development of students' organization of educational process: seminars, scientific conferences, disputes, etc. Participation of students is a real opportunity not only to acquire new knowledge and skills, expand experience, but also to determine the level of competence on certain issues, express their own vision and simply to establish themselves in their own self-sufficiency.

We determined the independence of students based on the communicative principle proposed by A. Schukin.

Communicativeness is manifested by communicatively-motivated behavior of the teacher and student in the course of educational activity, as well as in the objectivity of the communication process which is expressed in the careful selection of linguistic intentions and thus communication situations that reflect the practical interests and needs of students.

Communicativeness is necessary item for a successful and active work with pedagogical information. Such information is aimed at educating and students. Therefore, the teacher's ability to express their opinion is correct, clear and understandable way and this is a guarantee of success in their work. Thus, it is possible to make more interesting even the most difficult topic of the class. The process of the study is to create a sincere atmosphere of communication in the audience, establish contact with students, achieve mutual understanding and form a sense of confidence in the student.

Verbal assessment of the academic activity of students by the teacher plays a great significance which is one of the most operational forms of evaluation. It is necessary to use various, systematic assessments that should be based on the ideas of educative humanization and should also be a point that involves people's attitudes toward each other. Such assessments should include an analysis of learning activities rather than criticism of the student's personality.

The above-mentioned conditions for the development of independence in the conditions of a credit-module system together with pedagogical means, forms and methods of teaching provide a developing personality function during educational activities.

Key words: independent work, credit-module system